

Andrzej Gołembnik, Dariusz Makowski, Marek Mierosławski

Pułtusk, woj. ciechanowskie. Zamek i gród

Informator Archeologiczny : badania 13, 231-233

1979

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

PUCK
woj. gdańskie

Uniwersytet Łódzki
Katedra Archeologii
w Łodzi

Badania prowadził dr Tadeusz Grabarczyk, konsultował doc. dr Jerzy Kmiecinski. Finansował Urząd Miasta i Gminy w Pucku, Trzeci sezon badań. Zamek /XV-XVII w./

Kontynuowano badania z poprzednich sezonów badawczych. Odsłonięto zasypany ubiegłoroczny wykop, eksponując odkryte wówczas fragmenty zabudowy zamkowej, następnie poszerzono go odsłaniając całą piwnicę.

W piwnicy zachowały się fragmenty zniszczonego sklepienia beczkowego. Zewnętrzny mur postawiony był z kamieni luźno związanych zaprawą wapienną. Ściany wewnętrzne wykonane były z cegieł ułożonych w wątku wendyjskim o średnich wymiarach /pomiar z pełnych dwudziestek/ 8,1 - 16,0 - 30,7.

Brak było jakichkolwiek zabytków luźnych poza groszem praskim Wacława III. Zawiodła zupełnie metoda stratygraficzna z powodu jednorazowego zasypania całego obiektu w końcu XVIII wieku. Na podstawie analizy cegieł, ich wymiarów i sposobu wiązania można przypuszczać, że mamy do czynienia z reliktem gotyckim postawionym jeszcze przez Krzyżaków w 1 połowie XV wieku.

Dokumentacja z badań znajduje się w Katedrze Archeologii Uniwersytetu Łódzkiego.

Badania będą kontynuowane.

PULTUSK
woj. ciechanowskie
Zamek i gród

PP Pracownie Konserwacji
Zabytków
Pracownia Archeologiczno-
Konserwatorska
Oddział w Warszawie

Badania prowadził mgr Andrzej Gołembnik /autor sprawozdania/, mgr Dariusz Makowski i mgr Marek Mierosiński. Finansowało TLPZ "Polonia". Czwarty sezon badań. Grodzisko XIII-XIV wiek

Prace archeologiczne skoncentrowane były w wykopach VIII, IX i X /patrz Inf. Arch. 1978/. Po zdjęciu świadków pomiędzy wykopami uzyskano powierzchnię 465 m², na której podjęto eksplorację warstw kulturowych związanych z kolejnymi poziomami osadniczymi średnio-wiecznego grodu.

Na całej powierzchni wykopów - z wyjątkiem wschodniego krańca wykopów VIII i X gdzie odsłonięto późnośredniowieczny wkop o powierzchni 70 m² - przebadano dwa górne poziomy.

Pierwszy, o złym stanie zachowania, nosi ślady intensywnego przepalenia - utrudniona więc jest interpretacja odsłanianych obiektów,

Fakt wznoszenia zabudowań na moszczeniu ulicy oraz odmienna ich orientacja narzuca przypuszczenie o odejściu od pierwotnego rozplanowania przestrzennego grodu i skłania do przyjęcia hipotezy określającej odsłonięte relikty, jako pozostałości zabudowy okresu poprzedzającego bezpośrednio budowę murowanej rezydencji.

Drugi poziom objawia się znaczną ilością dobrze zachowanych elementów drewnianej architektury grodowej. W wykopach VIII, IX i X odsłonięto dwa ciągi komunikacyjne interpretowane jako pozostałości ulicy magistralnej i okrężnej. W trakcie prac ustalono, że z zabudowaniami tego poziomu związane są trzy warstwy ulicy - każda ca 260 cm szerokości z moszczeniem starannie ułożonym na rzędach równolegle kładzionych legarów. Wzdłuż ulic odsłonięto dziesięć zabudowań w których liczbie znajdują się także obiekty interpretowane początkowo jako pozostałości fortyfikacji grodowych /patrz Inf. Arch. 1978, str. 247/. W trakcie prac jednoznacznie stwierdzono, iż obiekty te posiadają charakter mieszkalno-gospodarczy. Problem określenia charakteru konstrukcji obronnych pozostaje więc otwarty i znajdzie najprawdopodobniej swe rozwiązanie w toku dalszych prac. Wspomniane zabudowania, a także odsłonięte po drugiej stronie ulicy okrężnej, nie zostały w pełni rozpoznane - odsłonięto je w planie na niewielkiej powierzchni. W całości odkryto gospodarstwo składające się z połączonych ze sobą trzech obiektów położonych u zbiegu ulicy magistralnej i okrężnej /wykop VIII i X/. Stanowią je: część mieszkalna i inwentarska wzniesiona w technice wieńcowej na zrąb i gospodarcza środkowa, wykonana w technice sumikowo-łątkowej. Łączna powierzchnia zespołu 28 m², zaś ściany, w przypadku zabudowania inwentarskiego zachowane na wysokość dziewiątego okragłaka. Na uwagę zasługuje także odsłonięte w wykopach IX/X zabudowanie wieloizbowe wykonane w technice ramowej. Miąższość warstwy kulturowej poziomu 0,4 m.

Eksploatację trzeciego poziomu osadniczego rozpoczęto jedynie w wykopach VIII i IX. W wykopie X prace wstrzymano z powodu osiągnięcia posadowienia stopy fundamentu murów zamkowych. Na powierzchni 300 m² odsłonięto kolejne obiekty sadowione wg analogicznego, jak w przypadku dwóch pierwszych poziomów rozplanowania przestrzennego. Jediną różnicą jest zastąpienie ulicy okrężnej w części północnej wykopu VIII przez starannie ułożone z brzozowych dyli moszczenie tworzące rodzaj wydzielonego placu. Stan zachowania drewnianych elementów bardzo dobry. Miąższość warstwy kulturowej 0,5 m.

Ślady intensywnego przepalenia noszą na sobie relikty zabudowy drewnianej poziomu czwartego, odsłoniętego jedynie w wykopie IX, na powierzchni 160 m². W tej części grodu generalne założenie jego rozplanowania przestrzennego jest zbieżne z poziomami wyższymi. Zabudowania mieszkalne i gospodarcze zachowane są na wysokość piątego okragłaka zrębowego wieńca. Z funkcjonowaniem tego poziomu związane są trzy warstwy moszczenia ulicy okrężnej, każde sadowione na rzędach nowych legarów. Miąższość warstwy kulturowej 0,4 m.

Podobnie jak w północnej i południowej części dziedzica poziom piąty zachowany jest najslabiej. Odsłonięte obiekty, wznoszone wg tej samej reguły rozplanowania przestrzennego, zachowane są jedynie do pierwszego okragłaka wieńca. Miąższość warstwy 0,3 m.

Najdłużej użytkowanym i najlepiej zachowanym jest kolejny, ostatni już, poziom szósty. W wykopie LX odsłonięto zabudowania zrębowe rozlokowane wzdłuż ulicy okrężnej, według opisanych powyżej zasad. Uwagę zwraca znakomity stan zachowania obiektów. Jeden z nich - zabudowanie mieszkalne - zachowane jest do wysokości belki nadprożnej, a więc z całym otworem drzwiowym /12 belek zrębowego wieńca!/. Odnajdywane wokół elementy rozbiórkowe stworzyły możliwość pełnej rekonstrukcji chaty. Z poziomem tym związane są cztery warstwy moszczenia ulicy, a miąższość warstwy kulturowej wynosi 1 m.

Ogółem w ciągu tegorocznego sezonu badawczego wyeksplorowano ca 800 m³ warstwy kulturowej nasyconej relikdami średniowiecznej architektury grodowej.

Równolegle z omawianymi badaniami prowadzono stały nadzór archeologiczny nad pracami ziemnymi ekip budowlanych. Prace te skoncentrowane były w południowym krańcu skrzydła wschodniego zamku. W trakcie tych robót udało się stwierdzić zasięg grodu od strony wschodniej, a także częściowo rozplanowanie i charakter obiektów zalegających poniżej pomieszczeń zamkowych.

W trakcie prac uzyskano znaczną ilość zabytków ruchomych, które w głównej mierze umożliwiają określenie ram chronologicznych dla poszczególnych poziomów. Podobnie jak w latach ubiegłych obok ceramiki uzyskano znaczną ilość przedmiotów wykonanych z surowców organicznych: skóry, drewna i przędzy, a także zabytków metalowych, kościanych i rogowych. Wstępna analiza pozwala datować sześć poziomów osadniczych pułtuskiego grodu na okres od początku XIII po schyłek XIV wieku.

W chwili obecnej prowadzone są prace terenowe które nieprzerwanie trwać będą całą zimą. W tym czasie ustalony być winien charakter grodowych fortyfikacji od strony wschodniej oraz geneza rdzenia tworzącego sztucznie wypiętrzony nasyp. W sezonie letnim 1980 r. prace będą kontynuowane.

Materiał zabytkowy, a także dokumentacja znajdują się na terenie ekspedycji w Pułtusku i w pomieszczeniach Pracowni Archeologiczno-Konserwatorskiej w Warszawie.

RACIĄŻEK, gm. Nieszawa
woj. wrocławskie

Uniwersytet Łódzki
Katedra Archeologii
w Łodzi

Badania prowadził dr Leszek Kajzer, konsultował
doc. dr J. Kmiecicki, Finansował WKZ we Wrocławku.
Drugi sezon badań. Zamek średniowieczny.

Tegoroczne prace skoncentrowano w okolicy i we wnętrzu gotyckiej "kamienicy wielkiej", przebudowanej w drugiej i trzeciej ćwierci XVIII wieku na pałac przez biskupa K. Szembeka. Wykonano 2 wykopy archeologiczne /IV i V/ i 9 odkrywek architektonicznych /4-12/ o łącznej powierzchni 150 m² i orientacyjnej kubaturze 350 m³.